

A pénzügyi válság, a tőkehiány és a kamatlábpolitika.

Előadó: **Dr. Gyárfás Elemér** szenátor.

Előző évi nagygyűléseinken – 1926-ban Gyergyószentmiklóson és 1928-ban Székelyudvarhelyen – behatóan foglalkoztunk azzal a súlyos pénzügyi válsággal, mely a mai Románia megalakulása óta állandóan tart s az utóbbi években az általános középeurópai válság hatása alatt folyton erősbbödik.

A válság kiinduló oka az volt, hogy a megnagyobbodott Románia nem találta meg a helyes pénzügyi politika útját, sőt az ország pénzügyeinek irányítása 1922. óta annak a gyökerében elhibázott koncepciónak befolyása alá került, melyet Brătianu Vintilla volt pénzügyminiszter képviselt és erőltetett minden nehézségek dacára, az ország kiszámíthatatlan kárára.

Előző évi nagygyűléseinken e problémákkal foglalkozva, világosan megjelöltük – mindkét alkalommal egybehangzóan – ezekre vonatkozó álláspontunkat s rámutattunk arra, hogy az ország pénzügyi helyzetének javulására gondolni sem lehet addig, míg a külföldi tőke igénybevételével a kormány meg nem teremti a leu stabilizációját és el nem hártja saját útjából mindazokat az akadályokat, melyeket önmaga torlaszolt oda a külföldi tőke ellen hozott barátságtalan intézkedéseivel.

Négy évvel ezelőtt e kívánságunk hangoztatásával még jórészt egyedül állottunk. Két évvel ezelőtt már magáévá tette azt a közvélemény oroszlánrésze; csupán az immár felismert célhoz vezető utakra nézve voltak nézeteltérések.

Ma az a feladatunk, hogy szilárdan állva eddig elfoglalt elvi álláspontunkon, megvizsgáljuk azt, hogy a bekövetkezett események s a megtett intézkedések mennyiben oldották meg

a kijelölt problémákat s hogy a mai helyzet milyen további igényeket támaszt s milyen fejlődési lehetőségeket nyújt az egész ország s benne a magyar kisebbség számára.

A stabilizáció.

A székelyudvarhelyi nagygyűlésen két évvel ezelőtt adatokkal mutattuk be, hogy az elhibázott pénzügyi politika következtében milyen nagy nehézségek akadályozzák az akkor már parancsoló szükségként felismert stabilizáció tető alá hozatalát s az országnak mily nagy áldozatokat kellett már addig is meghoznia pusztán annak érdekében, hogy a külföld e kérdésben egyáltalában hajlandó legyen kormányunkkal érdemleges tárgyalásokba bocsátkozni.

A bekövetkezett események megmutatták, hogy e célra az anyagi áldozatok nem voltak elégségesek, hanem személyi áldozatok is szükségessé váltak: távoznia kellett az ország éléről annak a kormánynak, mely barátságtalan intézkedéseivel eljátszotta a külföldi tőke bizalmát.

Az 1928. novemberében kinevezett Maniu-kormány legelső feladatának tényleg a stabilizáció megteremtését tekintette, ennek érdekében a tárgyalásokat a kormányralépés után nyomban megindította s ezeket sikerült is pár hónap alatt eredményesen befejeznie. A stabilizációt megteremtő nemzetközi szerződések parlamenti tárgyalása alkalmával azonban nem hallgathattuk el azt, hogy a szerződések *igen súlyos és terhes felételek mellett* tudták csak biztosítani Románia számára a külföldi tőkének s a nyugati államok jegyintézeteinek a stabilizációhoz elengedhetetlenül szükséges támogatását.

Szenátusi beszédemben kiemeltém, hogy e tranzakciót összehasonlíthatatlanul előnyösebb feltételek mellett lehetett volna megkötni akkor, mikor a megnagyobbodott s minden gazdasági erőforrással bőségesen ellátott Románia az európai államok új rendjében elhelyezkedett; aránylag kedvező feltételek mellett lehetett volna megkötni még akkor is, mikor a többi utódállamok szilárd alapokra helyezték saját pénzügyiségüket; igen nagy mulasztás volt ezt arra az időpontra halasztani, mikor már az egész európai piac a háborus tartozások likvidálásából folyó súlyos gazdasági válság hatása alá került s egészen megbocsáthatatlan eljárás volt, hogy megfelelő

atmoszféra előkészítése helyett, az előző kormány irritálta, sőt egyenesen provokálta a külföldi tőkét szűklátkörű, kapzsi és makacs intézkedéseivel.

E késedelemnek s az elkövetett hibáknak következményeképpen írt elő a külföld a stabilizációs szerződésekben olyan súlyos feltételeket, melyeket a román kormánynak a stabilizáció elsőrendű fontosságánál és sürgősségénél fogva az adott helyzetben, sajnos, mégis vállalnia kellett.

E nehéz feltételek természetesen éreztetik s még sokáig éreztetni fogják hatásukat az ország gazdasági életében. Ennek dacára felbecsülhetetlen előnyt jelent gazdasági helyzetünk orvoslása szempontjából a stabilizáció létrejötte. Az a körülmény, hogy a leunak aranyban kifejezett mai értéke a nyugati jegybankok garanciája alatt áll, lehetővé teszi, hogy végre pontos számvetéseket csinálhassunk, ami viszont előfeltétele a gazdasági helyzet megjavításának.

Stabilizáció nélkül gondolni sem lehetett normális gazdasági viszonyokra, mert hiszen minden számvetés a levegőben lógott s egy szélfuvástól összeomolhatott.

A stabilizáció azonban egymagában még nem hozott sem a gazdának vevőt, sem az iparosnak megrendelőt, sem a kereskedőnek vásárlót, sőt valamennyire rá nehezedett azoknak az áldozatoknak súlya, melyeket az országnak a stabilizáció megteremtése érdekében meg kellett hoznia.

Ma e nagy erőfeszítés súlya alatt szenved egész gazdasági életünk s ma már az a probléma, hogy kibírja-e a reá nehezedő terheket.

Gazdasági életünk irányítóira tehát az a feladat hárul hogy az ország teherbíró képességének bölcs mérlegelésével akként tegyék meg intézkedéseiket, hogy az ország kibírja a terheket s össze ne roppanjon alattuk.

A stabilizáció és a Banca Naționala

A stabilizációt tető alá juttató külföldi tőkecsoportok egyik legelső, legfontosabb és talán legsúlyosabb feltétele volt az, hogy a román állam jegyintézete, a Banca Naționala, előírásaiknak megfelelően átszerveztessék. Ezért a stabilizációs törvények integráns kiegészítő részét képezi az a nemzetközi egyezmény, mely a leu stabilitását garantáló külföldi tőke-

csoportoknak a Banca Naționala szervezetére és jövő működésére vonatkozó kikötéseit tartalmazza s amelynek értelmében a jegyintézet alapszabályai és ügykezelése gyökeresen átszerveztettek, s műveleteinek jellege pontosan körülíratott.

Az egyezmény lényegesen korlátozza az államnak s a mindenkori kormányoknak a jegyintézet vezetésére eddig gyakorolt befolyását, úgyszintén elejét veszi annak is, hogy a jegyintézet egy kisebb tőkecsoport kizárólagos befolyása alá kerülhessen.

Messzemenő és igen szigorú rendelkezéseket tartalmaz az egyezmény a Banca Naționala likviditásának biztosítására és pontosan körülírja az erre szolgáló eszközöket, melyek közül különösen kiemelendők az alábbi rendelkezések:

a) A Banca Naționala által az állam részére nyújtott hitelek fokozatosan 4 milliárd leire redukáltatnak,

b) körülbelül 4–5 milliárd leit az állam a felvett külföldi kölcsönből arra fordít, hogy átvegye a Banca Naționala tárcájából azt az anyagot, amely elégtelen likviditást mutat,

c) a Banca Naționala által különböző hitelintézeteknek, u. m. a Cooperatíváknak, a Banca Poporalának, a Creditul Industrialnak, stb. nyújtott immobil hitelek szintén likvidáltnak akként, hogy az állam a stabilizációs kölcsönből közvetlenül nyújt hitelt ezeknek az intézeteknek abból a célból, hogy ezzel a Banca Naționalánál fennálló tartozásaikat kifizethessék.

Mindezek az intézkedések, valamint az előírás szerint módosítandó alapszabályoknak ama rendelkezései, hogy a Banca Naționala közgyűlésein egy-egy részvényes – az államot is beleértve, mely az alaptőkének legfeljebb 10%-át tarthatja kezében – legfeljebb 20 szavazatot gyakorolhat, arra vannak hivatva, hogy a Banca Naționalát a többi jegyintézetek színvonalára emeljék, megszüntessék azt a jelenlegi helyzetet, midőn annak tőkeforrásait túlnyomó részben az állam s a vele kapcsolatos intézmények vették igénybe és ezeket az ország egész gazdasági életének szolgálatába állítsák.

A tapasztalat fogja megmutatni, hogy e nemzetközi egyezmények feltételeit mennyiben sikerül gyakorlatilag megvalósítani s hogy az átszervezett jegyintézet megfog-e

felelni a várakozásoknak és betudja-e tölteni azt a szerepet, melyet az egyezmény megkötői neki szántak.

A Banca Naționala hitel- és kamatpolitikája.

A stabilizációs egyezmények megkötése után a Banca Naționalara hárult az a feladat – melyet eddig a kormány igyekezett az állam egyéb tőkeeszközeivel jól-rosszul megoldani – hogy a leunak a stabilizációs egyezményekben megállapított arany-kurzusát minden hullámmal szemben *állandó paritáson tartsa* s e célból az általa kibocsátott bankjegyek erőteljes fedezetéről gondoskodják, aranyban és aranyértékű devizákban.

Rövidesen beigazolást nyert, hogy az előző kormányok által gyakorolt állami intervenciós vásárlások nélkül a Banca Naționala az általa a stabilizáció időpontjában alkalmazott 6%-os kamatláb mellett e feladatnak nem tud megfelelni s emiatt a stabilizációt közvetlenül követő első negyedéven belül a Banca Naționala e cél érdekében kénytelen volt a saját kamatlábat 6%-ról ugrásszerűen felemelni 7, 8, majd $9\frac{1}{2}$ %-ra s azóta sem sikerült e kamatlábnak lényeges leszorítását elérni, úgy, hogy az ma is még 9%.

Ha figyelembe vesszük, hogy a hivatalos bankkamatláb a folyó év közepén New-Yorkban $3\frac{3}{4}$ %-ról $2\frac{1}{2}$ %-ra szállt le, Berlinben 4%-ra, sőt az utódállamokban is, Budapesten és Belgrádban $5\frac{1}{2}$ %-ra és Prágában már 4%-ra sikerült csökkenteni a jegyintézet kamatlábat, anélkül, hogy ez az alacsony kamatláb e szintén még a háború utókövetkezményeivel küzdő államok pénzegységének értékét és stabilitását veszélyeztette volna, úgy könnyen megítélhető, milyen hátrányos helyzetben van ma is még Románia, mely e kamatlábak közel kétszeresét, a 9%-ot, kénytelen még mindig fenntartani, azért, hogy e magas kamatlábbal idevonzzon és itthon tarthasson annyi devizát, amennyire elengedhetlen szüksége van a leu árfolyamának a megállapított színvonalon való fenntartása érdekében.

Ez a sajnálatos és rendkívül hátrányos jelenség bizonyítja egyfelől azt, hogy milyen súlyos rombolást vitt végbe az eddigi elhibázott pénzügyi politika az ország külföldi hitele szempontjából, de dokumentálja emellett azt is, hogy

a leunak az az árfolyama, melyen a stabilizáció történt s amely árfolyamot a Brătianu Vintila kormánya az utolsó években az állam pénzügyi eszközeinek mélyrenyuló igénybevételeivel és legnagyobb megfeszítésével tudott csak mesterségesen fenntartani, ténylegesen sokkal magasabb volt annál az értéknél, melyet a leu a stabilizáció időpontjában belértéke és vásárló erejénél fogva tényleg képviselt. Ha presztizs szempontok és egyéb érdekek nem akadályozták volna, úgy a kormánynak a stabilizációt nem az akkori névleges, de csupán mesterséges eszközökkel elért és fenntartott árfolyamon kellett volna megcsinálnia, hanem ennél lényegesen alacsonyabban s ez esetben ma nem kellene az ország egész gazdasági életének a 9%-os kamatlábnak immár második éve való fenntartásával ilyen horribilis áldozatokat hoznia az árfolyam biztosítása érdekében.

Mindezt nem kritika okából, hanem fölvilágosításképpen kell itt leszögezni. A közvéleménynek tudnia kell azt, hogy – eltekintve a politikai események okozta megrázkodtatások ugyancsak fölülte káros hatásaitól – a Banca Naționala a mai 9%-os kamatával járó súlyos terheket azért kell hordoznia, hogy kiegyenlítődjék az a különbség, mely a leunak a stabilizációkor alapul vett mesterséges árfolyama és tényleges értéke között annakidején fennállott és részben ma is fennáll.

A Banca Naționala *kamatpolitikáját* tehát e diszparitás eltűnéséig ez a kényszerűség írja elő.

A Banca Naționala *hitelpolitikája* – a nemzetközi egyezmények által előírt gyökeres átszervezés dacára – lényeges változáson nem ment oly mérvben keresztül, hogy ennek hatásai a gazdasági életben gyakorlatilag érezhetők volnának.

Számokban kifejezve nem emelkedett, sőt csökkent az az összeg, mellyel a Banca Naționala az ország gazdasági életét táplálja, amennyiben váltótárcája 10 milliárdról 8 milliárdra szállott alá.

A számszerű csökkenés dacára a Banca Naționala váltótárcájának strukturája jelentősen megváltozott. Egészen eltekintve az állam által igénybevett Összegek egy részének visszafizetésétől, sikerült a lefolyt másfél év alatt e tárcából kiküszöbölni – sajnos az állam terhére – az immobil anyagnak jelentős részét s azt egészséges üzleti anyaggal helyette-

síteni. Természetesen erre vonatkozó számszerű adatok a nyilvánosságnak nem állnak rendelkezésre, de talán nem tévedünk, ha kb. 4 milliárdra becsüljük azt az immobil anyagot, mely a stabilizáció óta a tárcából elimináltatott. Ha emellett még figyelembe vesszük, hogy egyfelől a magas kamatlábra, másfelől az eddig politikai és hasonló érdekközösségi alapon élvezett összeköttetések megszüntére való tekintettel a jegyintézethez visszafolyt a korábban 6% mellett a bukaresti privilegizált intézetek által igénybe vett összegek jelentős része, úgy érthető, hogy mi okozta a jegyintézet váltótárcájának 8 milliárdra való csökkenését, annak dacára, hogy a tapasztalat szerint a Banca Naționala a hitelek engedélyezésénél aránytalanul előzékenyebben jár el ma, mint korábban tette.

A hitelek engedélyezésénél tapasztalt eme elvitázhatatlan előzékenység a kisebbségi s különösen *a magyar jellegű intézetekkel szemben azonban még mindig messze alatta van annak, amit az egyenlő elbánás elve alapján joggal igényelhetnénk*. A magyar jellegű erdélyi intézeteknek pár év előtt még összesen csak 26 milliót kitevő visszleszámitolási hitele a múlt 1929. év végéig 269 millióra emelkedett s ma valószínűleg már félmilliárd körül jár. Ez kétségtelenül jelentős előrehaladás, melyet nem lehet elvitatni s amelynek jelentőségét lebecsülni annyi volna, mint lebecsülni annak a céltudatos munkának és lankadatlan erőfeszítésnek értékét, mellyel ezt az eredményt oly sok- nehézség között elérnünk sikerült. Ez az összeg azonban még mindig elenyészően aránytalan azzal a támogatással szemben, melyet más jellegű intézetek élveznek a Banca Naționalától s az egész közgazdasági életre jótékony hatását csak akkor érezhetné, ha a jegyintézet kamatlábának legalább 6%-ra való leszállása mellett, az általa rendelkezésre bocsátott összegeket ugyanebben az arányban olcsóbban lehetne a gazdasági termelés rendelkezésére bocsátani.

Az a szigorú ellenőrzés, melyet a stabilizációs szerződések a Banca Naționala likviditása érdekében létesítettek, ugyancsak hátrányosan befolyásolja a jegyintézet hitelpolitikáját. A nyugati jegybankok mintájára a stabilizáció óta a Banca Naționala is lehetőleg csak *a kereskedelmi anyag esz-*

komptálására szorítkozik, mely körülmény olyan túlnyomóan mezőgazdasági jellegű s aránylag még alacsony gazdasági fejlettségű államban, mint Románia, jelentős diszparitást okoz a kereskedelmi anyag és hitelintézeteink váltótárcájának oroszánrészét kitevő mezőgazdasági anyag kamatlábát illetően. További fontos feladat lesz e hátrány megszüntetése vagy legalább mérséklése.

A költségvetés egyensúlyba hozatala.

A stabilizációs nemzetközi egyezmények legfontosabb és legszigorúbb rendelkezései azok, melyek drákói eszközökkel igyekeznek a nemzetközileg garantált stabilizáció érdekében megteremteni *az állami költségvetés egyensúlyát*, melynek állandó deficitjei okozták köztudomás szerint a leu értékének lezuhanását és folytonos ingadozását.

Az egyezmények konstatálják, hogy az 1928. évi zárszámadás is még kb. 4 milliárd lei deficitel fog zárulni s mint-hogy a költségvetés gyökeres átdolgozására az idő rövidsége nem adott lehetőséget, az 1929. évi költségvetés eme hiányát a kormány azzal igyekezett kiküszöbölni, hogy a stabilizációval egyidejűleg 20%-os, majd ezt követőleg 1929 júliusban további 10%-os általános adóemelést hozott be.

Emellett az egyezmények szoros előírásokat tartalmaznak a költségvetés elkészítése, a kiadások felhasználása és kiutalása, a jövedelmek beszedése s általában az egész pénzügyi igazgatás tekintetében, melyre vonatkozólag a külföldi tőkecsoportok által a Banca Naționalăhoz delegált külföldi szakértő – eddig *Charles Rist*, most Roger Auboin – messzemenő befolyást és ellenőrzést biztosító jogkört nyert azáltal, hogy az államnak mindezen pénzügyi műveletei a Banca Națională útján vagy ennek közbejöttével bonyolítandók le.

Nyilvánvaló, hogy a költségvetés egyensúlyba hozatala nélkül célját veszíti és illuzóriussá válik az az egész erőfeszítés, melyet az ország a stabilizáció megteremtése érdekében kifejtett. Érthető tehát a kormánynak az a törekvése, mellyel a költségvetési egyensúlyt tűzzel-vassal biztosítani igyekezett és igyekszik, sőt, bár elvileg elfogadhatatlan, de gyakorlati szempontból érthető volt az is, hogy a kormány az első kényszerhelyzetben e költségvetési egyensúly érdekében az adó-

emelés kétélű fegyveréhez nyúlt. Mindazok az intézkedések azonban, melyek azóta e célból foganatba vétettek, merőben elhibáztak voltak és részben ma is láthatóan, éppen ellenkező eredményekre vezettek.

Az 1929. év elején leghatározottabb ellenzésünk dacára kimondott adó-emelés következményei meg kellett volna, hogy győzzék a kormányt ennek az eszköznek teljes hatálytalanságáról, mert az 1929. év első felében a hivatalos kimutatás szerint a 20%-os adóemelés dacára kevesebb volt az állam bevétele, mint az előző év első felében e 20%-os emelés nélkül, ami világosan mutatta, hogy az adózó közönség eljutott a teherbíró képesség legszélső határáig. A megoldás tehát egyedül csak a költségvetés kiadási tételeinek mérséklésében lett volna keresendő. El kell ismerni, hogy a költségvetésnek jelentős része s különösen a külfölddel szemben fennálló tartozások kamatai és törlesztési részletei – melyek annak közel $\frac{1}{3}$ -át feleméztik, nem redukálhatók, sőt folytonosan emelkedő tendenciát mutatnak. Ugyancsak nehezen csökkenthetők azok a tételek is, melyek belföldi kötelezettségeket és szerzett jogokat érintenek. Ennek dacára azonban egyéb tételeknél energikus kézzel jelentős redukciónak kellett volna eszközölhető s másfelől az állam jövedelmei az adózó közönség megterhelhetése nélkül nagymértékben emelhetők lettek volna e gazdag ország kiszámíthatatlan értékű állami javainak megfelelő kihasználása által. Igazságtalanság volna el nem ismerni, hogy ez utóbbi irányban dicséretreméltó kiserlet történt, mely azonban alig ment tovább az eddigi hibák felismerésénél és gyakorlatilag alig éreztette hatását.

Más eszközök hiányában, illetve a fentti eszközök nem kellő igénybevétele miatt, a pénzügyi kormányzat folyó évben a költségvetés egyensúlyba hozatala érdekében nem talált más módot, mint *a köztartozások legkönyörtelenebb behajtásának erőltetését*, ami végeredményében számos értékes adóalany megsemmisítését vonta máris maga után.

Különösen kifogásolnunk kell, hogy amidőn ilyen áldozatok és erőfeszítések dacára sem látszik biztosítottnak a költségvetés egyensúlyba hozatala amiatt, mert annak terhei meghaladják az adófizetők teljesítőképességét, ugyanakkor a kormány számos külön törvénnyel másodlagos célokra s az

állami költségvetésen kívül eső, u. m. autonom hatáskörben való felhasználás céljából egész sorozatát létesítette az újabb pótdadóknak, taxáknak és illetékeknek.

A legsúlyosabb aggodalommal kell látnunk, hogy e túltengő fiskálítás – melynek súlya természetesen legeránytalanabban az amugy is mostoha sorsban élő s a védekezésre kevésbé felkészült magyar kisebbségre nehezedik – miként pusztít el termelő existenciákat s miként gátolja és nehezíti a produktív gazdasági munkát, anélkül, hogy a kitűzött cél – a költségvetés egyensúlyozása – biztosítottak volna tekinthető.

A belföldi tartozások kifizetése.

Az előző kormányok a költségvetéseket és zárszámadásokat csak úgy tudták egyensúlyban tartani, hogy *egyszerűen nem tettek eleget fizetési kötelezettségeiknek*. A stabilizáció nehézségei megmutatták, hogy milyen kiszámíthatatlan kárt okozott a *külföldi* tartozások kamatainak és törlesztési részleteinek kifizetésében való pontatlanság és makacs késedelmeskedés.

Mindegyikünk saját tapasztalatából viszont szomorú, sőt tragikus példákat tudna fölhozni arra, hogy milyen súlyos következményekkel járt az előző kormányoknak ez az eljárása a *belföldön* is. Virágzó vállalatok pusztultak el és értékes existenciák mentek tönkre pusztán azért, mert az állam nem tett eleget velük szemben vállalt szerződéses kötelezettségeinek s hatalmi szóval magát törvényen kívül helyezve, megfosztotta őket attól az elemi joguktól, hogy követeléseik behajtásáról birói úton gondoskodhassanak.

Éppen ezért legutóbbi nagygyűlésünknek egyik fontos követelése volt az, hogy az állam e belföldi tartozásait saját állampolgáraival szemben is pontosan egyenlítse ki.

El kell ismernünk, hogy a stabilizáció s a kormánynak erre alapított pénzügyi politikája elvileg e tekintetben is javulást hozott, amennyiben e belföldi tartozások is fölvétettek a költségvetésekbe, sőt az államvasút ezeknek jelentős részét ki is egyenlítette. E tekintetben tehát – elvileg s részben gyakorlatilag is – eredményről számolhatunk be, azonban éppen az az ellenőrzés, melyet a stabilizációs egyezmény

nyek értelmében a Banca Naționala az állami kiadások utalványozására gyakorol, e tekintetben újabb fennakadásokra adott okot, oly mértékben, hogy nemcsak az állam szállítói, hanem még az állam tisztviselői és nyugdíjasai is helyenként és időnként, hónapokon keresztül hasztalanul várták az őket megillető összegek kifizetését.

E kérdés végleges megoldására irányuló követelésünket tehát jövőre is fenn kell tartanunk és teljes eréllyel kell képviselnünk.

A külföldi tőke közreműködése.

Az előző kormányzat elhibázott pénzügyi politikájának egyik alapvető tévedése volt az a koncepció, mely úgy az állam-, mint a magángazdaság rekonstruálásának egész munkáját az ország saját gazdasági erőiből – „*prin noi inșine*” – akarta volna elvégezni. Ez a koncepció szülte azokat a barátságtalan intézkedéseket, melyek valósággal elriasztották tőlünk a külföldi tőkét s azt kizárták gazdasági életünkéből. Legutóbbi nagygyűlésünk ezért erőteljes szóval követelte ezeknek az intézkedéseknek hatályon kívül helyezését, ami a stabilizációval egyidejűleg s ezt követően jórészt meg is történt.

Ma már a multé a hirhedt Comisia Specială Economică; megszűntek a működési és tőkeemelési engedélyek, melyek előírták, hogy az egyes vállalatok alaptőkéjében és vezetőségében milyen arányú többséget kell alkotniok a belföldieknek; a kormány egész sorozatát módosította azoknak a törvényeknek, melyek lehetlenné tették vagy akadályozták a külföldi tőke részvételét állami vállalatokban és állami javak kihasználásában és viszont számos új intézkedés biztosít a külföldi tőkének nemcsak teljes egyenlőséget, hanem bizonyos vonatkozásban még előnyöket is.

Sokkal könnyebb azonban a bizalmat elveszíteni, mint az elveszített bizalmat visszaszerezni s mindezek az intézkedések – melyekkel programmunknak egyik sarkalatos része nyert teljesülést – nem voltak még elégségesek ahhoz, hogy a külföldi tőke bizalmatlanságát oly mértékben eloszlássák, hogy ez ismét számottevő mérvben bekapcsolódjék az ország gazdasági termelő munkájába.

Az a külföldi kölcsön, melyet a jelenlegi Maniu kormánynak a stabilizáció alkalmával lekötnie sikerült, még a stabilizációval kapcsolatosan előírt feladatok megoldására is csak úgy volt elégséges, hogy egyidejűleg még a nagy svéd gyufa-koncernnek átadta a kormány a szomszédos államok mintájára a gyufa-monopoliumot. A magángazdaság alimentálására e kölcsönből semmit sem lehetett fordítani, sőt az elengedhetetlenül szükséges állami beruházások céljára is más tőkeforrásokról kellett gondoskodni, ami mind a mai napig még csak igen kis részben nyert megoldást.

Egészében megoldatlan még mindig a külföldi tőkének megszerzése a magángazdaság terheinek csökkentése és produktivitásának emelése érdekében.

E tekintetben a jelenlegi, parasztpártinak nevezett kormány legelső és legfőbb törekvése az volt, hogy a mezőgazdaság részére szerezzen a külföldről elfogadható feltételek mellett nagyobb összegű kölcsönt s ezért nyomban a stabilizáció tető alá juttatása után egyik kormánydelegáció a másik után utazott e célból a külföldre. E delegációk által szerzett információk hatása alatt alkotta meg a kormány 1929 nyarán *a mezőgazdasági hitelintézetről* és *a földhitelintézetekről* szóló törvényt, melynek éppen az lett volna a célja, hogy az abban nyújtott relativ biztonság és számos rendkívül értékes kedvezmény vonzerőt gyakoroljon a külföldi tőkére. Ennek dacára az azóta lefolyt esztendő alatt sem sikerült a kormánynak a külföldről megszereznie a szükséges tőkét e mezőgazdasági hitelintézet számára s ugyanigy sikertelenek maradtak azok a fáradozások is, melyeket más kormánydelegációk fejtek ki a külföldön azért, hogy a *szövetkezetek hitelellátása* s egyes *állami vállalatok kihasználása* vagy *létesítése* érdekében megfelelő kölcsönöket lehessen felvenni.

Külföldi tőke hiányában a legegészbőben sürgős és politikai szempontból is kényelmetlenné váló problémák megoldására a kormány szurrogátumokkal próbálkozott. Ilyen volt az u. n. *Creditul Ipotecar Transitoriu* (Átmeneti Jelzálogintézet), melynek keretében külföldi tőke helyett az állam garanciájára a bukaresti nagy bankok – tehát valójában maga az állam – átvették a bukaresti háztulajdonosok immobil jelzálogos tartozásait, hogy ezeket megkíméljék a

tartozások felhajtásától. Hasonló megoldással kísérleteznek most az ugyancsak immobillá vált mezőgazdasági kölcsönök egy részének likvidálása, helyesebben az állam által való átvétele érdekében.

Mindezek a kísérletezések azonban a problémát megoldani nem tudják s a súlyos gazdasági válság tovább szedi áldozatait, mindaddig, míg az ország általános politikai helyzete, a közállapotok konszolidációja, az igazságszolgáltatás színvonala s az államháztartás rendezettsége együttesen meg nem teremtik azt a bizalmát a külföldnek, mely elengedhetetlen előfeltétele a külföldi tőke számottevő mértékben való bejövetelének és a termelő munkával való közreműködésének.

A kifejtettek alapján az ország általános pénzügyi helyzetére vonatkozó kívánásainkat a következőkben foglalhatjuk össze:

1. Megállapítjuk, hogy az általunk már hosszú évek óta sürgetett stabilizáció csak igen súlyos és terhes feltételek mellett volt végre megköthető az előző kormányok mulasztásai és taktikai hibái következtében.

2. Megállapítjuk, hogy az ország jegyintézetének nem megfelelő szervezete és joggal kifogásolható működése tette szükségessé azt, hogy a stabilizációs szerződésekben nemzetközi követelésként állíttassék föl a Banca Naționala átszervezése s működésének ellenőrzés alá vétele. Bár elvileg a jegyintézetre vonatkozólag stipulált eme kikötések kétségkívül helytállóak, mégis súlyos aggodalommal kell látnunk, hogy ezeknek szigorú foganatbavétele az ország gazdasági életére nézve kellő átmenet nélküli nagy megterhelést jelent.

3. Különösen kifogásolnunk kell, hogy a Banca Naționala vezetősége ma is még fenntartja a 9%-os bankrátát, mely kétszerese a szomszédos államok átlagos bankrátájának.

4. Kifogásolnunk kell a Banca Naționala ama hitelpolitikáját, mellyel a mezőgazdasági anyag leszámítolásától elzárkozik.

5. A számszerűleg jelentékenynek látszó, de aránylagosan ma is még jelentéktelen előrehaladás dacára, súlyosan kifogásoljuk azt a mostoha elbánást, melyben a kisebbségi s különösen a magyar jellegű intézetek a Banca Naționala hiteleinek szétosztásánál részesülnek.

6. Sajnálatos körülménynek kell tekintenünk, hogy az előző kormányok mulasztásai és hibái következtében a stabilizációs nemzetközi egyezményeknek kellett előírniok szigorú intézkedéseket az állami költségvetés egyensúlyba hozatala érdekében és még sajnálatosabbnak kell tekintenünk azt, hogy ennek következtében az államháztartás a nemzetközi ellenőrzés alatt álló Banca Naționala felügyelete alá volt helyező.

7. A költségvetés egyensúlyba hozatalát magunk részéről is elsőrendű szükségletként ismerjük fel és fogadjuk el. E cél elérésére azonban nem látjuk helyénvalónak sem a közterhek további emelését, sem a köztartozások behajtásának a könyörtelenségig menő szigorítását, mert mindkét eljárás csupán az adóalanyok elpusztítását fogja eredményezni s ennél fogva ezek ellen a leghatározottabban tiltakoznunk kell. Követeljük ellenben, hogy a költségvetés egyensúlyba hozatala érdekében a kormány a legmesszebbmenő takarékoság elvét tartsa szemelátt s nevezetesen törölje a költségvetésből mindazokat a tételeket, melyek nem az ország egész lakosságának érdekeit szolgálják, hanem egy elhibázott kormányzati és közigazgatási rendszer mesterséges fenntartására és érvényesítésére irányulnak. Követeljük különösen a tisztviselői állások számának az elengedhetetlen szükségességre való leszorítását s azoknak az állami kiadásoknak törlését, melyek a kisebbségek kulturája ellen irányuló szervek és intézmények támogatására fordítottak. Követeljük végül, hogy az állami javak kezelésének gyökeres megjavításával igyekezék a kormány a költségvetés jövedelmeit az adózó közönség megterhelhetése nélkül az ország természeti kincseinek s az állami javaknak jobb kihasználásával fokozni.

8. Helyesléssel vesszük tudomásul, hogy a stabilizációs törvények hatása alatt megszűnt az a rendszer, mely az állami tartozásoknak a külföldön és a belföldön való kifizetését egyik évről a másikra halogatta. Követeljük azonban, hogy különösen a belföldi tartozások legkésőbb a jövő költségvetési évben maradék nélkül kifizetést nyerjenek.

9. Megelégedéssel vesszük tudomásul azoknak a barátságatlan intézkedéseknek a hatályonkívül helyezését, melyeket az előző kormányok a külföldi tőkének Romániában való

térfoglalása és az ország gazdasági életébe való bekapcsolódása ellen hoztak. Fájdalommal kell azonban megállapítanunk, hogy e negatív intézkedések még nem voltak elégségesek arra, hogy a külföldi tőke bizalmát s az ország termelő munkájában való részvételét biztosítsák. Minthogy megítélésünk szerint az ország súlyos gazdasági válsága a külföldi tőke tényleges és hathatós közreműködése nélkül megoldást nem nyerhet, követeljük a kormánytól, hogy olyan külpolitikát folytasson, az ország belső rendjét akként szilárdítsa meg, az igazságszolgáltatást olyan színvonalra emelje s a produktív gazdasági munkának olyan megbecsülést és érvényesülést biztosítson, hogy mindezen tényezőknek és összes közállapotainknak rendezettsége és fejlődése megszerezhesse részünkre a külföldi tőke bizalmát és tényleges támogatását gazdasági életünk felépítéséhez.

Hexner Béla:

Egy nagy államférfiú mondotta: Teremtsetek nekem jó pénzügyi viszonyokat és én jó politikát fogok nektek csinálni.

Mély igazság van e mondásban; a jó politika függvénye a jó pénzügyi viszonyoknak. Már pedig a pénzügyi viszonyok rosszak, – sőt katasztrofálisak.

Gyárfás Elemér szenátor úr előadásában élesen világítja meg ezen állapot okait és mindegyikünk előtt világossá teszi azt, hogy a mai helyzet egyenes és logikus következménye azoknak a szörnyű bűnöknek, amelyeket az előző kormányok elkövettek és amely hibákra és ime bekövetkezett következményeikre a Magyar Párt parlamenterei és gazdasági szakemberei már azok elkövetése idején úgy a parlamentben, mint a sajtóban reámutattak.

E felszólalásomban csak ki akarom egészíteni Öméltóságának elmondottait és szeretném kihangsúlyozni, hogy a magyar gazdasági szakemberek tervszerű és következetes kiszorítása az ország gazdasági életéből is, egy olyan ok, amely nem maradhat ma megemlékezés nélkül.

Uraim! A gazdasági élet éppen úgy, mint a természetben minden élet, csak bizonyos neki kedvező viszonyok között létezhet, A gazdasági élet csak úgy létezhet, ha feltétlen és korlátlan szabadsága van.

Ám, de az országban a gazdasági élet még mindig a forradalmi kormányok rendeleteinek béklyóiban nyög, még mindig rengeteg a korlátozása.

Ez is nagy akadálya annak, hogy az ország pénzügyei nem tudnak rendbe jönni.

A pénzügyek konszolidálása érdekében követelnünk kell mindazon törvényeknek és rendeleteknek radikális hatálytalanítását, amelyek a gazdasági életet akadályozzák.

Uraim! Romániában még ma is az egyetlen fizetési eszköz, a készpénz. Ez tarthatatlan helyzet. A kormányok még máig sem gondoskodtak arról, hogy Románia gazdasági életének a készpénzen kívül még más fizetés eszköze is legyen. A csekk, kliring, a zálogpapir még ma is ismeretlen, sőt ami még rosszabb, feledésbe ment fogalmak. Sürgetnünk kell a kormányt, hogy ez irányban intézkedéseket foganatosítson.

Midőn az igen tisztel előadó úr határozati javaslatát elfogadom, kérem ezeket a következő két ponttal kiegészíteni:

8. Megállapítja a nagygyűlés, hogy még mindig életben vannak azon korlátozó rendeleteknek a nagyrésze, melyek a forradalmi és háború utáni kormányok által hozattak, és amelyek a gazdasági élet konszolidálásának útját állják. Követeli ezeknek azonnali hatálytalanítását úgy bel- mint külföldi viszonylatban.

9. Követeli a csekk és kliring-forgalomnak életbeléptetését.

Desbordes Ernő:

A határozati javaslatnak 7. szakaszához van egy rövid, de talán nem egészen jelentéktelen kiegészítő indítványom. Úgy szól, hogy az utolsó mondat második szavát kihagyva, a következő mondatot fűzzük hozzá: *követeljük, hogy a kormány legalább olyan pénzmennyiséget hozzon forgalomba, amelynek aranyparitása megfelel a háború előtt ugyan ezen területen forgalomban volt pénzmennyiségnek.*

Tisztelt Szakosztály! Ez magyarul annyit jelent, hogy *infláció*. A felfogásom nem újkeletű. Ezt a gondolatot fölvetették már akkor, amikor a háború alatt a magyar kormány az első kölcsönt kibocsátotta. Akkor az volt a felfogás, hogy

nem kell hadikölcsönt kiadni, hogy a kincstár kénytelen legyen a kamatokat megtéríteni, hanem bankót kell nyomni és ezzel kell fedezni a szükségletet. Azóta nagyon sok minden történt. Sok tapasztalat van ezen a téren, nagy hullámzások következtek be. Tényleg ezeken a hullámzásokon át olyan gazdasági válsághoz jutottunk, hogy abból az egyes kormányok és az egész világ sem talál kivezető utat. Én nem igénylem azt, hogy én találtam meg ezt a kivezető utat, de azt a gondolatot, amelynek megvalósítását helyesnek tartom, kötelességemnek vélem előterjeszteni. Ismétlem, hogy ez a felfogásom nem újkeletű és hogy csak most jövök vele elő, azért van, az tartott vissza engem, hogy nem akartam a pártnak nehézségeket okozni. Nem akartam nehézséget okozni azért, mert tudom, hogy valahányszor valami történik, valami mozgalom van az országban, mindig készek arra, hogy a Magyar Pártot, a magyarságot rágalmazzák, vádolják, támadják azokért a dolgokért. Tehát vártam vele, míg a helyzet megéri. Azt hiszem, hogy a helyzet már megérett. Bekövetkezett az, hogy a kormánynak is erre kell gondolnia s meg kell valósítania talán a legnagyobb kényszerűség hatása alatt. Ez a válság nem a világválságnak ránk eső része, ez a mi saját külön házi válságunk. Ez a válság a kormányok pénzpocsékolásából, a nagy korrupcióból és a kormányok hibás gazdasági politikájából következik. A pénzpocsékolás részleteire nem akarok kiterjeszkedni, köztudomású, hogy a fegyverkezés, az egyre-másra kinevezett tisztviselők, a szükségtelen beruházások, felszerelések milyen nagy összegeket nyeltek el. Köztudomású, hogy milyen általános, mennyire elterjedt a korrupció. Hiszen itt a milliók csak úgy enyésznek el. Itt a mintegy 16 milliárdnyi lej kölcsönt úgy használták fel, hogy arról az ország tudomást sem vett. Talán a parlamenti tagok tudnak valamit arról, hogy a kölcsönt mire fordíthatták, az ország azonban abból semmi eredményt nem látott. Amikor dolgok ennyire elfajultak, amikor az országnak minden egyes pontjáról Bukarestbe vonultak fel tiltakozni a hadirokkantak, a tisztviselők, ezek után, Gyergyó után és Lupény után, olyan lázas tünetek mutatkoznak, amelyek beavatkozást követelnek s így megállapíthatjuk, hogy a gazdasági válság, — ez a tátongó seb — annyira

elmérgesedett, hogy itt babonákkal, ráolvasásokkal, ilyen haszontalanságokkal nem lehet semmit sem segíteni. Ezek a nálunk annyira ismert gyógymódok most sem segítenek. Ezt nem lehet elkenni. Az én felfogásom szerint nem segít más, csak az operációs kés. Az infláció olyan éles kés, amely az ország testébe és véérébe vág. A kormány megpróbált és kilátásba helyezett már mindent. Kilátásba helyezte a takarékossgot. Azt hiszem valamennyien aláírhatjuk azt, hogy a józan takarékossgal a helyzeten javítani lehet, de nem az ilyen elmérgesedett helyzeten, amikor a test már nem lassan, hanem zuhanásszerűen esik és nem lehet megállítani. És a leépítés sem segít, legfeljebb azt jelenti, hogy még van néhány kisebbségi tisztviselő, akit elcsapjanak. Hogy az állami alkalmazottak nagy tömegét kitegyék állásaikból, azt nemcsak nem hiszem, de egyáltalában nem is tartom államférfiúi bölcsességnek, hogy a mostani körülmények között növeljék az intellektuális proletárok tömegét. Olyan gyújtó és kenyérméltküli tömeg lenne, amelyet az ország itt, a bolsevizmus határán, nem viselhet el. A leépítéstől tehát semmi jót nem várunk. Aféle kicsiségekkel jönnek, hogy megszüntetik az állami szinекurákat és eladnak néhány autót. Ezt minden kormány megígérte. Megszüntették és amikor a kormány megtelepedett, akkor a régi szinекurákba és az új autókba új kortések ülnek és minden marad a régiben. Ez játék a polgárság létével és pedig veszedelmes játék. Nem is hiszem, hogy a kormány tovább folytatná. Annál kevésbbé, mivel ennek a kormánynak az első lépése is kudarcot vallott. Méltóztatnak tudni, hogy egyik programmpontja volt a földtehermentesítés s ez ellen most a külföldi gazdasági szakértők tiltakozásukat jelenítették be. Én ezt, könnyen megértem és teljesen helyeslem. A földtehermentesítés csak egy társadalmi osztályon, a kisgazdákön akar segíteni, hiszen nincs szó a nagyobb birtokok tehermentesítéséről. Mi fog történni? Az egész akció célt tévesztett. A hitelezők követeléseit kielégítik, a pénzüket megkapják és a kisgazdák továbbra is fizetéképtelenek maradnak a jelenlegi általános gazdasági helyzet mellett. Mert hiszen a gazdasági termelés teljesen csődöt mondott. A kisgazda négy-hat percent kamatot sem tud megfizetni. Bekövetkezik az a helyzet, hogy a

kisgazdák az állami földhitelintézetnek sem fizetnek s a kormány azzal áll szemben, hogy vagy elárverezze, vagy megvegye a földeket, vagy pedig törölje az adósságokat. A két megoldás közül egyik se jó és mind a kettő közel áll a szovjet rendszerhez. Még egy megoldás, egy nagyon komoly megoldás volna. Ez a nagy investíciós kölcsön felvétele. Feltéve azt az esetet, hogy megkapja az ország ezt a nagy kölcsönt – úgy tudom 40–80 milliárdról van szó, – tehát tegyük föl, hogy 100 milliárdot kap, tegyük fel, hogy abból nem lopnak el egy banit se, s olyan kedvező eset lesz, hogy lukratív dolgokra is fordíthatják, akkor is annak 10 %-os 10 milliárd lejes kamatját – méltóztatik elgondolni, – hogy bármilyen kedvező termelési viszonyok mellett is termelésfeleslegéből ki tudja-e hozni az ország? Ez teljesen és tökéletesen ki van zárva. Most legutóbb a gazdasági válság újabb erős lökést kapott az orosz dumpinggal. Evvel a versenyt akarva, nem akarva, fel kell venni. Nem lehet határárral elintézni, nem lehet elzárkózni az iparcikkek behozatala előtt, pedig azok lényegesen olcsóbbak. Nem lehet, mert ezek az iparcikkek mindenütt a világon fölveszik a versenyt a mi exportcikkeinkkel, mezőgazdasági és egyéb termékeinkkel, amelyeket a külföldön el akarunk helyezni. Az orosz dumpinggal teljes mértékben számolni kell. Mi lehet a teendő? Csak az olcsóbb termelés. Amerika megmutatta, hogy olcsó áruval lehet a világpiacot dominálni. És Oroszország ráduplázott. Egyebet nem tehetünk, minthogy arra igyekszünk, hogy még olcsóbban termeljünk, hogy versenyképesek legyünk, mert ha ezt nem tudjuk elérni, akkor igazán következőzik az ultima ratio, amelyre – úgy hiszem, – fázva gondol mindenki, a bolsevizmus olyan elterjedése, amely messze túl fog csapni, talán még a mi fejünkön is. Azt hiszem, hogy az olcsó termelés is az inflációval érhető el. Ezzel erőteljes fogyasztást is elérhetünk. Az országnak nemcsak termelőképesége lesz. Ha azt tudja az a termelő, hogy holnap és holnapután magasabb árakat fog kapni az áruért, termelni fog. A fogyasztó pedig, aki szintén tart a magasabb árártól, a piacon levő árakat meg fogja vásárolni. Ma nincs termelés, mert elvonták az olcsó pénzt és nincs fogyasztás, mert nincsen fogyasztó. Se termelés, se fogyasztás nincs, ma

itt haldoklás van és ebbe a világba másképp nem lehet életet önteni. Termelni kell, forgalmat kell csinálni, fogyasztást kell teremteni, az exportfeleslegeket piacra kell dobni. Erre egyedül az infláció képes. A pénzek elrejtöztek a trezorokba és a ládafiába, pedig mint egy régi barátom mondotta a háború alatt, minden pénz, amely elbujik a forgalom elől, katonaszökevény. Az infláció kiás minden elrejtett pénzt és minden ilyen katonaszökevényt csatasorba állít és termelésre kényszerít. Nem akarok a végletekig menni. Nem szabad szemet hunynunk az elől, hogy az infláció a társadalom néhány csoportját súlyosan megkárosítja. Az egyik ilyen csoport a hitelezők. Hozzáveszem ezekhez még a részvényeseket is. A másik csoport a fixfizetéses embereké, akik az inflációs támadás gyújtópontjában állanak. A hitelezők azonban rendesen más vagyon felett is rendelkeznek. Igaz, hogy ezzel szemben van a betéteseknek egy olyan kis csoportja, akiknek semmi más vagyonuk, vagy jövedelmük nincs, mint a betétjeik. Ezekre nézve infláció esetén különleges intézkedések kellenek, hogy azonnal hozzájuthassanak betétjeikhez és felhasználhassák azokat. Egy másik sokkal erősebb és erkölcsi szempontból mélyebben tekintetbe veendő osztály, amely a támadásnak ki van téve, a nyugdíjasoké. Az ő érdekükben a társadalomnak és az államnak kell megtennie minden erőfeszítést, ami azt hiszem, hogy akkor, amikor az infláció esetén bekövetkezik a nagyobb forgalom, a nagyobb mozgás, nem lesz nehéz. Különösen nem lesz nehéz a magyar nyugdíjasokon segíteni, mert a magyar nyugdíjas már valami, egészen kiveszőben levő fajta. Az különben is csak olyan szólásmondás, hogy az infláció a társadalom minden rétegét megtámadja. A társadalom túlnyomó részben adósokból és kisebb részben hitelezőkből áll. Nos, az adósokat semmiesetre se támadja meg, sőt abba a helyzetbe kerülnek, hogy tartozásait könnyen kifizethetik. De azt hiszem, hogy más rétegek, például a bankok sem fogják különösebben megsínyleni, hiszen a bankok ma már jórészt értéktelen követeléseit egy csapásra megjavulnak. Különben is mit csinálnak a bankok, hogyha Szatmárról Kolozsvárig ők lesznek a földbirtokosok? Ők fogják földeket kezelni? Én abban a meggyőződésben vagyok, hogy az infláció mindnyájunk közös érdeke. Ép úgy

érdeke a bankoknak, mint adósoknak, hitelezőknek, de minde-
nekfelett érdeke minden magyar embernek azért, mert a
magyarság munkás része főként szabadfoglalkozást folytat,
kereskedő, iparos, mezőgazda és ezeknek igenis érdeklik,
hogy terheiktől szabaduljanak, ami pedig más úton nem
lehetséges. Moratórium, vagy adósságelengedés, ezekről halot-
tam beszélni, csak ideig-óráig való gyógyszerek. A helyzet ál-
landóan romlik és hat hónap, vagy egy év múlva, a mora-
tórium után még rosszabb lesz, mint ma. A moratórium nem
más, mint a nincstelenség meghosszabbítása. De nem segít
az adósság bizonyos hányadának elengedése sem, mert, ha a
gazdasági helyzet nem javul, a mostani adós újra fogja kez-
deni és ott lesz, ahol most van. Itt is az egyetlen gondolat az
infláció és amikor ezt ajánlom a Magyar Pártnak elfoga-
dásra, azaz, hogy vegye ezt programjába, akkor azt hiszem
nem teszek olyan javaslatot, amelynek keresztülvitele re-
ménytelen lenne. Viszont más oldalról bizonyos az, hogy a
tömegek kilencven százaléka ebben a kérdésben velünk van.
Bizonyos, hogy az ország lakosságának olyan tömegei álla-
nak mellénk, hogy egy elkövetkezendő választás esetén min-
den faji különbség mellőzésével ezt a programot fogják
támogatni. Kérem a Tisztelt Szakosztályt, méltóztassék meg-
fontolás tárgyává tenni kiegészítő indítványomat.

Gyárfás Elemér elnök:

— Mielőtt megnyitnám a vitát, kérném felszólaló úr ja-
vaslatának pontos szövegét.

Desbordes Ernő:

— Követeljük, hogy a kormány olyan pénzüsszeget hoz-
zon forgalomba, amelynek aranyparitása megfelel a háború
előtt ugyan ezen területen forgalomban volt pénzüsszegnek.

Gyárfás Elemér:

— Nem értem világosan. Ha úgy méltóztatik érteni,
hogy olyan pénzmennyiséget hozzon forgalomba, amelynek

aranyfedezete megfelel a háborúelőttinek, akkor az nem infláció.

Desbordes Ernő:

Azt kívánom, hogy a forgalomba hozandó pénzmenyiség aranyparitása feleljen meg a háború előtti pénzösszegének. Én nem mondtam, hogy aranyfedezete legyen. A háború előtt volt forgalomban több milliárd. Ennek megfelelő aranyparitás mai lejben mondjuk 165 milliárd. Ennyit kellene forgalomba hozni a mai 18 milliárd lej helyett. Feleslegesnek tartom azonban, hogy számot vegyünk be. A határok megváltozása miatt úgy sem tudjuk csak hozzávetőlegesen, hogy mennyi volt tulajdonképpen forgalomban.

Dr. Lakatos Sándor:

— Az előttemszóló úr szavaiba kívánok bekapcsolódni. Amikor a beruházási kölcsönről beszélt, százmilliárdban jelölte meg azt az összeget, amelyre az országnak szüksége volna. Megállapíthatjuk, hogy valóban a beruházási tőke, a *termelő tőke az, amely az országból hiányzik*. Ha elfogadnánk az inflációs elméletet, amelyet nem fogadok el, kérdem, *van-e az országnak külföldi kölcsön nélkül elegendő tőkéje, – akár ma, akár az inflációval – a gazdasági szükségletek fedezésére?* Nincs. A külföldi tőkére szükség van. A külföldi tőke nélkül gazdasági életünk nem tud talpra állni. Vizsgáljuk meg azonban, hogy mit jelent az infláció. A pénz elértéktelenedését külföldi viszonylatban. Akkor azután a nagy beruházási kölcsönért nem 10 milliárdot kell fizetni, hanem ki tudja milyen nagy mennyiséget. A magam részéről az a véleményem, hogy jelenleg az ország pénzügyi élete mégis elért valamilyen stabilitást, s az infláció hangoztatásával ezt a gazdasági stabilitást igazán nem volna célravezető felborítani. Annál kevésbé, mert az elszegényedett országba még kevésbé jönne be a külföldi tőke, amely nélkül az ország gazdasági életét fenntartani lehetetlen. Az indítványt nem fogadom el.

Dr. Fábián László szenátor:

— Előre kell bocsátanom, hogy nem vagyok közgazdász, egyszerű jogász vagyok és ha valahol nem szakszerű kifejezést használok, bocsánatot kérek, mert én csak egyszerű józan ésszel beszélek. Azon kezdem, hogy az előttem szóló barátunk fölszólalásában felvetett *infláció gondolatától én a Magyar Pártot tiszta szivemből óva intem*. Ez a gondolat a fedezetlen pénz kibocsátását akarja s *ezt a gondolatot a tömegek közé kidobni, azok gazdasági erkölcse elleni támadást jelent*. Hiszen a nép úgy fog gondolkozni, hogy adósságot csinálok, kidobok egy csomó pénzt és azután kifizetem majd egy tyúk árából. Óva intem a Magyar Pártot ettől, mert ennek az inflációs gondolatnak nagyon is kommunista íze van. A mai hangulat mellett nagyon alkalmas lenne arra, hogy a Magyar Pártot kommunista érzelmekkel bélyegezzék meg. Ami azt a gondolatot illeti, hogy a ma forgalomban levő tőkemennyiséget szaporítani kell, az előttem szólónak igaza van, mert tényleg nem áll rendelkezésre megfelelő forgó tőke. De a pénz azért valahol mégis csak van. Igaza van abban, hogy a tőke ott van a bankokban és a ládafiában, és hogy nem jön ki, de ennek az orvossága nem az infláció. Ha egy liter tejem van, hiába töltök hozzá tíz liter vizet, a tej nem lesz több. Legfeljebb az történik, hogy aki tejet vesz tőlem, annak minden literhez tíz liter vizet adok, de táplálékot nem adtam többet. Igaz, hogy a pénz a bankokban van és nem mozgatják, mert nem merik mozgatni. Az a bizonyos pénz *stabilizálva van*, A tőke, amely csupán termelési eszköz, stabilizáltatott, de *az igazi termelő tőke, amelyet földnek hívunk* és éppen olyan, mint a másik, sőt külömb, mert ő adja a lehetőséget és az erőt a termeléshez, *ugyanakkor mobilizálva lett, amikor a másik stabilizálva*, A földreform tíz év alatt még mindig nem fejeződött be és ilyen körülmények között nem mer senki földet vásárolni, a földhöz hozzányulni, abba pénzt fektetni, hanem bankba adja, ahol jó helyen van, jó jövedelmet hoz, mert ha földbe fekteti, úgy megtörténhetik, hogy vesz 200 holdat és az adóvégrehajtó járása után nem marad több, mint 30 holdja. A föld, mint tőke, ma teljesen forgalmon kívül helyeztetett, mert senki se hitelez rá, se

meg nem veszi. Nincs a földnek, hogy úgy mondjuk kereslete, amely értéket adna neki. Összefüggésben van ez az ipar és a kereskedelem kérdéseivel is, ahol az ipari és kereskedelmi tőkék is meglehetősen megszorítások alatt vannak. Teljes szabadságot kell visszaállítani a kereskedelem és az ipar terén is és akkor lesz fogyasztás. Veszem a sörkartell ügyét. Én nem adom 1600 lejen alól a sört, – mondják, – de viszont nem veszem meg 300 lejnél magasabb áron a gazda termését. Ha ezt egyszerű zsarolásnak minősítem, akkor azt a gyárosok sértésnek veszik. Ha azonban a gyárosok úgy vennének, ahogy tudnak és úgy adnák, ahogyan tudnák, akkor a föld értéke is emelkedne. Odajutunk, hogy a földnek értéket és forgalmi készséget kell biztosítanunk, akkor lesz fogyasztás, viszont ehhez a kartelleket, szindikátusokat meg kell szüntetni és a szabad versenyt kell behozni úgy az iparba, mint a kereskedelembé. Minél nagyobb a verseny, annál többet dolgoznak. A végső cél nem is az, hogy a föld termékeinek ára emelkedjék, hanem az, hogy az ipari termékek ára csökkenjen le a föld termékeinek értékére. Furesa állapot ugyanis a mostani, amikor két pár csizmáért öt mázsa búzát kell adni. Tisztelt uraim, azt hiszem a Magyar Pártnak lépéseket kell tennie az iránt, hogy végrehajtsák véglegesen a földreformtörvényt, az agrárreformot végre fejezzék be, állítsák vissza a föld szabad forgalmát és ne bánják azt, ha valaki akár 1000 holdat is vesz. Szűnjenek meg a szindikátusok és a kartellek és követelnünk kell a teljes kereskedelmi és ipari szabadságot és a föld szabadságát is. Ebben az irányban kell lépéseket tennünk és akkor megvalósul a tőke forgalma is minden infláció nélkül. Attól azonban, hogy a Magyar Párt az inflációt programmképpen fogadja el, óva intem a Magyar Pártot, mert, ha a kormány tényleg belemenne az inflációba, annak az uralkodó nemzet is meginná a levét, minket azonban ez teljesen tönkretenne.

Dr. Nagy Endre:

— Az inflációs elmélet gyönyörű kifejtését hallottuk s ekkor eszembe jutott egy ismert anekdota, amelyet az infláció idején mondogattak. Egy kötelkereskedő példáját hozták fel,

akinek 20.000 kötele volt. Eladta és az árából 10.000 kötelet vásárolt. Újból eladta, újból kevesebbet vehetett és ez így folytatódott tovább, amíg az illetőnek egy kötele maradt s arra fölakasztotta magát. Ez az infláció hatása. Drasztikus, de igaz példa. Az eredmény minden inflációnál az volt, hogy az árucikkek árai sohasem tudták utolérni a pénzérték zuhanását. Az árú olcsóbban került a fogyasztóhoz, de a pénzének az értéke még kevesebb volt. A kérdés másik oldala az, hogy sajnos, ez a gondolat dolgozott a magyar társadalomban 1920 óta. Egyre-másra csinálták az adósságokat és az eredmény az lett, hogy amikor bekövetkezett a stabilizáció, óriási vagyonszűkítések állottak elő és a törlesztés és a kamatfizetési terhek nyomorítják az adósokat. Ennek a gondolatnak újabb fölvetését nem tudom másképpen nevezni, mint *mételynek*. Ezt most újból bedobni a magyar társadalomba a legnagyobb bűnnek tartom. Óva intem és kérve kérem a Magyar Párt Közgazdasági Szakosztályát, hogy *foglaljon állást az inflációnak még a gondolata ellen is*, mivel az tönkretenné gazdasági életünket. Tönkretenné azokat az embereket, akik kis vagyont gyűjtöttek maguknak, hogy öreg napjaikon megélhessenek. Most beledobnunk egy ilyen mételyt a magyar gondolkodásba, azt jelentené, hogy megbontjuk az összetartást és a szilárd egyetértést. Ezeket óhajtottam elmondani. A nagyobb közgazdasági és pénzügyi megokolást nem is tartom szükségesnek, de kérve-kérem a Magyar Pártot *a leghatározottabb inflációellenes állásfoglalásra*.

Gyárfás Elemér elnök:

— Fel van vetve egy gondolat: infláció. Meg kell vizsgálnunk ennek *objektív* keresztülvihetőségét és szubjektív hatásait.

A háború alatt kényszerből beállott minden hadviselő államban az államcsőd, úgy hogy az illető állam kénytelen volt polgárainak összes megtakarított tőkéjét elvenni és lerontani a pénzt, a pénzegységet. Ez megtörtént. Ebben a háborús mentalitásban éltünk és ez tovább tartott a háború utáni években is, mert az infláció nem szűnt meg, sőt még inkább fokozódott. Mikor ez már 4–5 éven át így tartott, 1926-ban –

hivatkozom kiadványaink első kötetére – mindnyájan egyet értettünk abban és megállapítottuk, hogy a normális gazdasági élet előfeltétele, *a közgazdasági élet normalizálódásának egyetlen lehetősége az, hogy végre a pénzegység rendbejőjjön.* Az ország abban a szerencsétlen helyzetben volt, hogy a legyőzött államok már sorban korábban stabilizálták a pénzt, nekünk azonban volt egy szerencsétlen agyberendezkedésű pénzügyminiszterünk, aki meg akarta fordítani a dolgot, deflációt akart csinálni és revalorizációt s az történt, hogy csak tovább fokozta az inflációt. A pénz értékét folyton emelni akarta, nem akarta nyugvópontra juttatni s ez a körülmény a külföldön csak bizalmatlanságot keltett az ország iránt. Brătianu Vintilának, dacára óriási politikai, személyes, dinasztikus és más összeköttetéseinek, az egész liberális rendszerrel együtt azért kellett megbuknia és letűnnie, – annak ellenére, hogy a tőle kreált régenstanács volt uralmon, – mert úgy az ország egész közvéleménye, az elméleti és gyakorlati szakemberek, mint külföldön az ország barátai és mindazok, akik bármilyen összeköttetésben voltak vele, egyetértően és a leghatározottabban megállapították, hogy ennek az országnak tíz éves nyomorusága után *más segítsége nem lehet, mintha a pénzt végül stabilizálja.* Ez volt a közhangulat ezelőtt két évvel, amikor Brătianu Vintilának távoznia kellett és *nem volt nézeteltérés az iránt, hogy a pénzegység stabilizálása az egyetlen és legelső, minden mást megelőző program.*

Ezzel a programmal nevezték ki az első Maniu-kormányt. Megkötötték a stabilizációs nemzetközi szerződéseket. Tegnap bátor voltam a felszólaló figyelmébe ajánlani, hogy bár ő azon az állásponton van, hogy az uralkodó és a törvényhozás együtt szuverének és azt határozhatják, amit akarnak, az adott esetben a helyzet nem egészen így áll. Tudjuk, hogy a stabilizálási szerződés *nemzetközi egyezmény.* A lej arany értékét nem lehetett lerögzíteni pusztán csak Romániának egy egyoldalú kijelentésével, még Románia összes gazdasági erőforrásainak lekötésével sem. Ezt a külföld nem fogadta el elégségesnek. A stabilizáció csak úgy volt lehetséges, hogy annak eredményét *nemzetközi szerződésekkel biztosították,* amelyekben a külföldi bankok garantálták a lej arany

értékét, amely érték pontosan arany-grammokban van kifejezve s viszont pontosan elő van írva az is, hogy bankjegyeket miként és milyen fedezetek mellett lehet kibocsátani. Ezek a nemzetközi szerződések meg vannak kötve. Ha ezeket a kormány egyoldalúan felbontaná, akkor konfliktust provokálna a szerződésnél érdekelt államokkal. Ezt Románia semmi szín és körülmények között nem kockáztathatja, mert azok az államok, amelyek e szerződéseknél érdekelve vannak, – első sorban Franciaország és Anglia, – olyan viszonyban vannak velünk, hogy ezekkel konfliktus provokálása az ország létét döntően veszedelembe. Teljesen ki van zárva, hogy akadna román kormány, amely merne ma Franciaországgal és Angliával nyílt konfliktusba menni. Így áll diplomáciai viszonylatban a helyzet.

Befelé a helyzet az, hogy a stabilizációs törvényekben pontosan meg van állapítva, hogy hogyan gondolják a külföldi jegybankok a lej aranyértékben való fennmaradását és fenntartását és a Nemzeti Bank, mint bankjegykibocsátó intézet, milyen feltételek és módozatok mellett bocsáthat ki bankjegyeket és mennyit adhat ebből az államnak rendelkezésére, mennyit adhat a magángazdaságnak és e feltételek pontos betartása fölött e külföldi intézetek szakértője – ez előtt Charles Rist és most újabban Roger Auboin – gondosan őrködnek és ha nem is olyan nyíltan, mint ahogy a magyar, vagy osztrák költségvetést ellenőrizték, de tényleg mégis az ellenőrzött Nemzeti Bank útján az ország költségvetése is a külföldi ellenőrzés alatt áll. Ezt azért kellett előre-bocsátanom, hogy méltóztassanak azzal egészen tisztába lenni, hogy mi itt akármit határozzunk – a fizikai lehetőség meg van, hogy határozzunk akármit, sőt talán még a román parlament is bármit határozhat, – de azt elképzelhetetlennek tartom, hogy akadjon román kormány, amely egy ilyen határozatot tényleg meg is valósítson. Ha a parlament ma az infláció mellé állana, úgy az a kormány, amely ennek keresztülvitelére vállalkozna, a külföldön már is megbukottnak tekinthető. Amíg a külpolitikai helyzet az európai államok között a mostani berendezkedésű, amíg Franciaország és Anglia politikai, gazdasági és pénzügyi ereje a jelenlegi, amíg Románia erre rá van utalva és amíg nem jön egy olyan orosz támadás,

mely itt mindent vörös tengerre változtat, addig itt az inflációt román kormány megvalósítani nem fogja.

Pár szóval felvilágosítást akarok adni arról is, hogy *mi történt a stabilizációs kölcsönnel*. A stabilizációs kölcsönt nem azért kaptuk, hogy azt mi valahova befektessük. Az egyezmények minden egyes millióról pontosan rendelkeznek és annak célja meg van határozva. Túlnyomóan arra volt felhasználandó, hogy az előbbi hiányokat és adósságokat pótolja és hogy az eddig fedezetlen lejnek fedezetül szolgáljon.

Még egy szempontra kívánom felhívni a figyelmet. Hogy a mostani költségvetésnek ez az egyensúlyban tartása, amelyet a külföld ellenőrző szakértői megkívánnak, olyan nehéz, és annyira próbára teszi az ország teherviselését, annak nemcsak az az oka, hogy itt kultúrzónákat tartanak fenn, hogy a hadsereg sokba kerül, stb., hanem elsősorban az, hogy horribilis háborús adósságokat is kell fizetni az országnak és pedig azoknak a nyugati államoknak kell ezt fizetni, amely külföldi államok jóakaratótól függ az ország sorsa s még hozzá nem lejben kell ezt fizetni, hanem külföldi valutában. Méltóztassék elképzelni, hogy most deklarálnának egy inflációt és az adót az adózók teljesen értéktelen papírlejben fizetnék, hogy tudná az állam külföldi valutában megfizetni a háborús adósságokat?

Ezek azonban már nagyon is mélyreható és a kérdések részleteit érintő problémák. Nem kívánom önöket untatni ezekkel, méltóztassék elhinni – s a párt költségvetési előadója, báró Jósika János úr is bizonyára osztja nézetemet, – *teljesen kizárt dolog, hogy román kormány ma – akár a parlament kezdeményezésére is – az inflációt zászlajára irhatná.*

Ha ez így van, vizsgáljuk meg, mit jelentene az, ha mi ilyen jelszóval megindulnánk és azt beledobnánk a közvéleménybe. Mit jelentene ez a román közvélemény és a saját népünk felé? A felszólaló Desbordes Ernő úr többször is említette, hogy milyen veszedelem fenyeget a bolsevizmus részéről. Meg vagyok róla győződve, hogy a bolsevizmus erőteljesebb előfutárja nem lehet, mint az infláció. De nemcsak a megvalósítása, hanem a gondolata, a pusztá propagálása, ha nem is bolsevizmust, de mindenesetre osztályharcot jelentene, a meglévő csekély takarékosági tőke megsemmisítésére irá-

nyuló törekvés. Ezt segítené elő a gondolat pusztá felvetése is. Kénytelen vagyok csatlakozni ahhoz, amit Fábíán László és a nagytőkésnek igazán nem nevezhető dr. Nagy Endre úr mondott, és óva kell intennem attól, hogy ebben a kérdésben igenlő állást foglaljunk, mert egészen bizonyosan olyan gyanúsításnak lennénk kitéve, ami a magyarságra nézve nem kívánatos. A román közvélemény ezt határozott destruktív-ként fogná fel és ez közöttünk csak újabb és igen mély ellentétet provokálna. Sajnos, így is állandóan azt látjuk, hogy a román közvélemény minket destruktív törekvésekkel vádol, holott azt hiszem, hogy a kommunizmussal és annak káros hatásaival szemben éppen az az ideológia, amelyet mi képviselünk, az a magasabb erkölcsi színvonal, az a gazdasági etika, a mi társadalmi osztályaink fejlettebb gazdasági élete nagyobb védelem és erősebb mentsvár, mint a román közéleti morál, különösen a román felsőbb tízezrek életmódja, munkakerülése és általános magatartása. Ez áll tehát a román közvéleményről.

Most nézzük a saját népünket. Az infláció propagálása mindenesetre az adós fülének kellemes. Aki az előtt áll, hogy vagy teljes vagyonát, vagy annak egy értékes részét kénytelen eladni, hogy adósságát kifizesse, annak a szempontjából az infláció gondolata kétségtelenül rokonszenves. De, – amint mondotta Desbordes úr, – hogy a moratórium nem megoldás, mert félév múlva mégis csak fizetni kell és akkor annál rosszabb a helyzet, ugyan így állunk az inflációval is. Ha mi kidobjuk az infláció gondolatát a nép közé, belső erkölcsi moratóriumot létesítünk tulajdonképpen, mert nyilvánvaló, hogy az adós, ha látja, hogy a vezetők magukévá tették a gondolatot, feljogosultnak érzi magát, hogy ne tegyen eleget kötelezettségének. Ezzel szemben tényleg úgy áll a helyzet, hogy *egyetlen mentségünk nekünk, kisebbségi magyarságunk mostani gazdasági helyzetünkben a munka és a takarékosság*. Ügy a munkakedvet, mint a takarékoságot teljesen megölné, ha csak a gondolatát és a lehetőségét is fölvetnénk, hogy a munka és a takarékoság eredménye gyors intézkedések következtében semmivé válhat.

Egyetlen érve van Desbordes Ernő barátomnak, amelyben igaza van és igazat adhatunk neki, az tudniillik, hogy az

infláció gondolata nagyon népszerű jelszó és a Magyar Párt ezzel a nép között nagy eredményeket tudna elérni, még messze a magyar tömegeken túl is hódíthatna szavazatokat. Ezt az érvet azonban komolyan nem lehet tekintetbe venni, mert hiszen e jelszó alkalmazása végeredményében pártunknak mégis egyáltalában nem válna hasznára. Ha egy ilyen jelszóval pillanatnyilag egy képviselőválasztáson nagy sikereket érünk is el, és bevinnénk – mondjuk – akár 100 képviselőt is a parlamentbe, ez sokkal többet ártana, mint használna ügyünknek. Egy-két év múlva ugyanis számon kérnék tőlünk, hogy hol van az az eredmény, amit megígértünk és ha nem tudnánk eredményt fölmutatni, az erkölcsi bukás óriási lenne. Nagyon jól tudom, – erről sokat beszéltünk, – hogy különösen a magyar kisebbségi pártnak a kezdeményezést, az ösztönzést a népével való folytonos kontaktusból kell merítenie. Rá kell hajtania fülét a nép szívére és azt kell megéreznie és annak kell kifejezést adnia, amit népe érez és gondol. Ez így van, de mi azért vagyunk vezetők és azért állítottak minket vezető pozícióba, hogyha úgy látjuk, hogy népünk helytelenül gondolkozik, s főként, ha azt látjuk, hogy népünket helytelen irányba viszik, azt gátoljuk meg! Kötelességünk megmondani az igazságot, felfedni a való tényállást, akkor is, ha ez pillanatnyilag nem mindenkinek kellemes, akkor is, ha netalán emiatt szavazatokat is veszítenénk. Nyilvánvalóan szívesebben hallaná tőlünk mindenki azt, hogy nem kell adót vagy kamatot fizetni és hogy az adósságokat elengedik. Ilyesmit azonban komoly vezető ember nem hirdethet. Nem akarok semmit levonni Desbordes barátom jó-hiszeműségéből, azonban kérem mégis a mélyen tisztelt Szakosztályt, hogy az infláció gondolatát méltóztassék elutasítani magától, mert annak pusztán jelszóként való elfogadása is végzetes következményeket váltana ki.

Dr. Abrudbányai Ede:

— Előre bocsátom, hogy nem vagyok az infláció hive, tehát ebben a tekintetben nem csatlakozom Desbordes Ernő indítványához. De fejtegetései rendjén és a további felszólalások rendjén hiába vártam egy szomorú tény megemléztését,

amely mellett sem elméletekkel, sem szembehunyással nem lehet elsiklani. Ez a gazdatársadalom szomorú helyzete. Mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy a pénz értékét aranyértékkel mérik az elmélet szerint. A gyakorlati életben a pénz úgy jelentkezik, mint értékmérő és csere-eszköz. Mint ilyenek az értékét a vásárlóképessege adja meg. A mi földművelő népünk és gazdatársadalmunk, amikor a jelzálog terheit felvette és teherbiróképességével számot vetett, szem előtt tartotta a pénznek és a mezőgazdasági termékek árának egyensúlyát. De mindnyájan tudjuk és kell látnunk, hogy a pénz értékének és a mezőgazdasági termékek árának egyensúlyában a gazdák rovására szomorú változás állott be. Ennek eredménye az lett, hogy a tőkekamatból és a fixfizetésből élők életstandardja a gazdatársadalom romlásával párhuzamosan lényegesen emelkedett. Ma az élelmiszerek ára esőben van és tovább is fog esni, a tőkekamatból élők és a fixfizetésűek ellenben magasabb életstandardra jutnak. Nem akarok itt inflációt követelni és azt hangoztatni, hogy pénzünk elértéktelenítésével segítsünk a gazdatársadalmon, de mindnyájunk erkölcsi kötelességének érzem, hogy az életstandardok eddigi igazságtalanságait kiegyenlíteni segítsünk. Vagyis le kell szállítani a fix jövedelmeket addig az értékig, amilyen a gazdatársadalom életstandardja és ezzel kell segíteni a földművelő nép terhein. A tőkekamatból élők jövedelmét azzal lehet leszállítani, hogyha megváltoztatjuk a kamatlábát, leszállítjuk a tőkekamatot. A kérdés feltevése készületlenül talált, kész programmal nem tudok előállani, hangoztatom azonban, hogy a kérdésre olyan megoldást kell találni, amellyel a földművelő nép terhein enyhíteni tudunk. Mert, ha igaz az, amit Nagy Endre úr mondott, hogy demoralizáló hatással van az a remény, hogy az infláció folytán adósságait egy tyúk árából ki tudja fizetni, ép olyan szomorú és demoralizáló hatása van annak is, ha a gazdatársadalomnak olyan helyzete van, hogy kötelezettségeinek egyáltalában képtelen eleget tenni. Rendezni kell a földművelő nép terheit.

Dr. Kriván Gyula:

— Magam is teljesen ellene vagyok az inflációnak, mert azt olyannak tekintem, amely sem a magyar társadalomra, sem senkire előnnyel nem járhat. Ellenben megállapíthatunk valamit. Azt, hogy valahol bajok vannak, amint azt a felszólaló urak kifejezésre juttatták. Ezek a bajok kinn vannak az életben és feltétlen orvoslásra szorulnak. A bajok onnan származnak, hogy a helyzet erősen megváltozott s a változás súlyát sokan keményen érzik. Rövid áttekintést akarok nyújtani arról, hogy az imperium átvétele óta a mai napig a pénz értékváltozása terén milyen jelenségek mutatkoztak. Az imperium átvételekor a lejnek volt bizonyos belső értéke, amely egy idegen pénznemhez, mondjuk a dollárhoz viszonyítva, olyan volt, hogy egy dollár öt lejt ért. Később a lej állandó értéklemorzsolódást szenvedett, úgy, hogy 1926-ban elérte a legmélyebb pontját, amikor egy dollár 340 lejt volt. Ez a liberális uralom idején történt. A kormány sokat törte a fejét, hogy valamit tegyen, mert látta, hogy a lej eséséből nagy gazdasági bajok származnak. Azonban nem tudott tenni semmit, vagy talán nem akart. Átengedte helyét az Avarescu-pártnak azzal az utasítással, hogy ez a kormány csinálja meg, amit ő elképzelt. Ez volt a revalorizáció. Az Avarescu-kormány végrehajtott ebből annyit, amennyit tudott. Később jött a Maniu-kormány és ez egy ilyen lejt kapott kézhez s ezt stabilizálta 164 ponton. Az én véleményem az, hogy a gazdasági válság nagy része ebből a revalorizációból származik. Ha valaki fölvelt egymillió lejt akkor, amikor a dollár és a lej viszonya 340 volt, akkor, most amikor a lej értéke 168, még egyszer annyi értékű lejt kell a rossz lejen fölvelt adósságot kifizetnie. Tehát itt valaki igazságtalanul gazdagodott meg és ez az, aki a pénzt adta, a hitelező. Hogy lehetne ezt a kérdést megoldani? Valamiképpen szükség volna arra, hogy törvénnyel rendezzék az adósságok igazságos visszafizetését, amivel sok ember megszabadulna a súlyos gondoktól, mert hiszen a kapott rossz lejért nem kellene mostan stabilizált jó lejt adnia. Úgy hiszem, hogy egy ilyen rendszabály nem érintené azokat a külföldi szerződéseket sem, amelyről az elnök úr megemlékezett, mert ez csak teljesen

intern dolog volna s vele a szanalást el lehetne érní. Hogyan képezelem el? Olyan formában, hogy az impérium átvétele óta eltelt időszak alatt történt lej-ingadozásokat, a lejnek a dollárhoz való viszonyát, táblázatba foglalják össze. A táblázatot végig kell vezetni a mai napig, vagy a stabilizáció napjáig és azt mondani: mindenki annyival tartozik hitelezőjének, amilyen értékben felvette a kölcsönt a dollárhoz viszonyítva. 1926-ban vette föl, amikor a dollár 328 volt, most amikor a dollár 164, ne tartozzék visszafizetni, csak 500.000 lejt. Így az adósok megszabadulnának a súlyos terhektől, amelyekkel a revalorizáció igazságtalansága sújtja, és a hitelezők sem károsodnának, mert megkapnák ténylegesen kölcsönadott pénzüket. Azt hiszem a magam részéről, hogy ilyen értelmű határozatot a párt magáévá tehet és kérheti, hogy a kormány ilyen módon kísérelje meg a kérdés megoldását.

Dr. Kovács Árpád Nagyvárad:

A pénzügyi válság s a tőkehiány kérdésevel elérkeztünk a mai gazdasági válság legégetőbb problémájához. Kétségtelen dolog, hogy a Magyar Párt még, ha kormányerővel rendelkezne, akkor se tudna olyat cselekedni, ami ezt a gazdasági és erkölcsi válságot megoldhatná. Amikor ezeket az Elnök úr leszögezte a megnyitóban, bizonyos mértékben keserűen kellett éreznünk kicsinységünk bevallását és ennek tudatát, azonban hiszem és tudom, hogy intellektuális készségünk és minimális gazdasági erőnk még nem érkezett el addig a mély pontig, hogy tényleg a tőkeválságnak ebben a hihetetlen utolsó óráiban, a pénzügyi válságnak ebben a roppant feszültségű légkörében se merjünk nagyobb perspektívákban gondolkozni és esetleg ne tudnánk a kormányhatalomnak olyan ötletet és tervet adni, amely alkalmas lenne, hogy Romániában a gazdasági válságot bizonyos mértékben javítsa és azt – anyagi és erkölcsi erőink teljes leomlása előtt – megállítsa. Erre vonatkozólag méltóztatásék megbocsátani, ha kijelentem, hogy a méltóságos Elnök úrnak a 9. szakaszban foglalt javaslatát, a benne foglalt azon megállapítást, hogy a román kormány az idegen tőkét

vel szemben ez előtt ellenséges magatartást tanusított, helyesnek tartom, de kevésnek. Mert a román kormányzati rendszer még mai napig is nemcsak negatív magatartást tanusít a külföldi tőkével szemben, hanem még mindig pozitív ellenséges magatartást. Ez nyilvánul meg azokban a gazdasági tervekben, amelyeket Madgearu és Manoiilescu miniszter urak készítettek. Ezek miatt a tervek miatt az idegen tőke megijedt, mivel azt kellett látnia, hogy Romániába nem lehet hitelezni, ott konvertálni fogják a gazdaságot adósságait. Ez a politika aláássa a kapitalista termelési rendszert. Az inflációt méltóztattak felvetni és az orosz dumping kérdését. Hihetetlenül nagy perspektívájú dolgok ezek. Olyanok, amelyek mellett nemcsak a mi házunk és vagyonunk, hanem erkölcsi és egyéni életünk is kockán forog. Nemcsak a magyarság égető kérdése az, hanem a románságé is. Úgy látom, hogy itt a román államban mi vagyunk az intellektuális kovász s ennek tudatában kérdelem, hogy az infláció gondolatának a felvetése – kénytelen vagyok megállapítani – nem átmeneti állapot-e a kapitalisztikus rendszerből a kollektivisták rendszerbe? Ezt mi nem deklarálni tudjuk. Nem akarok hosszú közgazdasági fejtegetésekbe bocsátkozni, csupán fölvetem a kérdést, hogyan is állunk az inflációval. Ha az infláció akármeddig folytatódhatna, akkor rendben van, de az infláció eddig még a kapitalista termelési rendszerben mindig *stabilizációban állapodott meg* s amikor megáll, akkor hova érkeztünk? Oda, ahol ma vagyunk. Nem végeztünk semmit, csak *igazságtalanul elszegényítettük azokat, akik az első tőkeképződéshez takarékosságukkal hozzájárultak*. Tőkehiányról beszéltünk. A tőkének két forrása lehet: a *belső tőkeképződés*, vagy a *külföldi tőke*. Minthogy az infláció lehetetlenné teszi a belső tőkeképződést, ennek deklaráálásával elérhetjük azt az igazán nem szándékolt eredményt, hogy elősegítjük a kapitalisztikus rendszerből a kollektivisták rendszerbe való átmenetet. Kénytelen vagyok leszögezni, hogy azokat a célokat, amelyek az adósságoktól való megszabadulást a népszerűség szempontjából ítélik meg, úgyszólván elérhetjük, ha az inflációval egyenlő hatással a 16%-os pénz helyett az angol piac 2%-os pénzét 6%-kal be tudjuk hozni. Mert kíváncsi vagyok,

hogy abban az esetben, ha 10 éven át Románia gazdasági életében 8%-os pénz forgott volna, vajjon a 8% és a 24% közötti tíz évi kamatdifferencia nem lett volna-e olyan tökefelesleg képződésére alkalmas erő, amely ma fel tudta volna venni a versenyt az orosz dumpinggal? Nem ott van a hiba, hogy ad-e a bank, vagy nem ad, hanem ottan, hogy milyen a hitelélet és az erkölcsi erő elégséges-e, ez pedig függ attól a mentalitástól, amely sajnos nemcsak a román kormányé és az uralkodó népé, de jellemzi egész Európát és főképp Franciaországot. Ezen nem segíthetünk és nem is akarhatunk segíteni. Be kell vallanunk a magunk kicsiségét és a magunk erőtlenségét. De mégis kötelességünk, hogy a belső tökeképződést ép úgy, mint a külföldi töke beözönléséhez szükséges erkölcsi emelkedést és a társadalmi béke növekedését elősegítsük. A töke hiánya s a kamatok magassága nálunk érezhető a legtragikusabban. Kijelentem, nem érzem, hogy olyan rettenetes volna a helyzet elméletileg, amilyenek a gazdatársadalom fölűnteti és érzi. Hiszen, amint említettem, meg lehetne úgy oldani infláció és kölcsönkonvertálás nélkül, hogy az angol piac olcsó pénze jöjjön be Romániába. De vajjon mi az oka annak, hogy nem jön? Nem kell valami különös elméleti tudás annak megállapításához, hogy az angol piac pénze még 6%-os kamatláb mellett sem jön be, mert attól fél, hogy egy új és holnapi Manoilescu azt mondja, hogy az adott kölcsönt konvertálja harminc évre és így immobilizálja az ideadott tőkét. Amikor e kérdéseket csak pillanatnyilag érintem, nem mernék kitérni arra, hogy az orosz dumping kérdése tulajdonképpen a jelen pillanatban az egész világ tudósai előtt olyan probléma, amelynek megoldásáról mi nem is tárgyalhatunk. A Magyar Párt gazdasági szakosztályának kötelessége fölnyitni a közvélemény szemét, hogy a gazdasági válság a bolsevizmus első állomása és ezért a kormánynak lehetővé kell tennie, hogy a külföldi töke ide az országba bejöhessen. Ha a román kormányzati rendszer a nyugatnak nem tudja ezt bebizonyítani és nem tudja behozni a nyugati tőkét, úgy nemcsak Románia veszett el, hanem Nyugateurópa is. Mivel az előadói javaslat 9. pontjának megfogalmazása a Manoilescu tervzetnek közzététele előtt történt, kérem most azt olyan értelemben megszőve-

gezni, hogy a Magyar Párt tiltakozik a kormánynak a külföldi tőkével szemben tanusított pozitív ellenséges magatartása ellen.

Méltóztassék megbocsátani, hogy az infláció kérdésével újból foglalkozom, de meg kell említenem, hogy *az orosz dumping éppen az infláción alapszik*. Ezzel szemben végeredményben nagyon helyes momentumai vannak annak az elgondolásnak, hogy minden eltévelyedést és minden gazdasági bajt ugyanazon orvosszerrel gyógyítsunk. De van egy másik ellenszer is. Deterding, a Royal elnöke egyik legutóbbi beszédében hangoztatta, hogy nem kell infláció, nincs egyébre szükség csak arra, hogy a mai tőkerendszer évi hasznának 30–40%-át fektesse be öt éves gazdasági tervek megvalósításában. Meg is tenné, ha biztonságban tudná magát, azonban megteheti-e, amikor nem tudja bizonyosan, hogy nem jön-e valami állami beavatkozás, amely megakadályozza a tervek kifejlődését. Kérem tehát, hogy a 9. pontot olyan értelemben szövegezzük meg, hogy a Magyar Párt a leghatározottabban olyan pozitív rendszabályokat kér a kormánytól, amelyek a külföldi tőkének az országba való beözönlését teszik lehetővé.

Desbordes Ernő:

Méltóztassék megengedni, hogy az elhangzott felszólalásokra, – miután minden oldalról támadtak – egészen röviden válaszoljak. Mindenesetre hálásan köszönöm az Elnök úrnak azt a jóindulatú megállapítását, hogy jóhiszeműségben nem kételkedik. Ezt nem vonatkoztathatom a dr. Nagy Endre úr annyira súlyos és megbélyegző nyilatkozatára, amellyel a legsúlyosabb bűnnek minősíti, hogy ezt a kérdést a közéletbe belevettem. Azonban nem én vettem bele, hanem az már nagyon régen benne van. Talán nem is méltóztatnak tudni, hogy az a falusi kis paraszt, aki alig tud írni, olvasni, tudja azt, hogy mi az infláció és tudja azt, hogy kevés pénz van otthon. A méltóságos Elnök úr olyan nagyvonalúan figyelmeztetett és ajánlotta a dolog szubjektív és objektív oldalának megvilágítását és úgy elméletileg, mint gyakorlatilag körvonalazta a kérdést. Beszéde alatt

eszembe jutott a régi fiatal korunk, amikor sok időt pocsékoltunk el elméleti vitákkal, de az élet megtanított arra, hogy a vitáknál kézzelfogható bizonyítékokkal álljunk elő, nem elmélettel, mert azokat szépen meg lehet formulálni, de az életben bizony nem bírnak bizonyító erővel. Csupán a tények bírnak bizonyító erővel. Hamarosan nem is tudom kinél kezdjem. De talán visszatérek a sorrendre és röviden néhány megjegyzést teszek.

Lakatos úr volt szives kritika tárgyává tenni, hogy nem lehet a termelést emelni külföldi tőke nélkül. Veszem a legközelebbi példát. Itt van Oroszország. Külföldi tőke nélkül milyen kvantumait volt képes előállítani a mezőgazdasági és ipari cikkeknek! Az orosz, igaz, hogy olcsó munkaerővel dolgozik, de kétségtelen, hogy produkált is olyan mennyiséget, olyan exportfelesleget, amely az egész világot zavarba hozta. Ha igaz volna az, amit Oroszországról a lapok írnak, akkor az a száz hajó, melyet onnan indítottak el, olyan lenne, mintha magától indult volna el. Vannak olyan tények, amelyeket erőszakkal nem lehet elvitatni. Oroszország egy nap 70 vagon tojást küld ki és kétségtelen, hogy külföldi tőke nélkül termel. Tökéletesen igaza van Kovács Árpád felszólaló úrnak, hogy hozzunk ide 6%-os angol pénzt, én nem bánom, hozzunk 2%-osat (Derültség), de amikor ezt nem lehet megvalósítani! Adtak, de csak 10%-os pénzt. Ezzel a drága pénzzel, amelyet nekünk azután 18%-ért adnak tovább, nem lehet termelni.

A második felszólaló *Fábián* szenátor úr volt. Azt monddta, – azt hiszem gondolatmenetét helyesen adom vissza – hogy az infláció gondolatával könnyelmű adósságokra birjuk rá a földbirtokosokat, vagy más társadalmi osztályokat, akik abban a reményben vannak, hogy majd kifizetik egy tyúkból az adósságaikat is. Erre vonatkozólag két nagyon is jó példa áll előttem. Volt már infláció és volt, hogy mindenki kifizette az adósságát az utolsó krajcárig és még sem csináltak adósságot az infláció alatt, hanem ellenkezőleg fizettek.

A felszólalók, azt hiszem, valamennyien megegyeztek abban, hogy az infláció elő fogja idézni a bolsevizmust. Gyakorlati példák vannak az ellenkezőre. Itt van Magyarország.

Ott volt infláció, volt bolsevizmus, stabilizálás, újból infláció és újból stabilizálás. Átment rajta és odajutott, hogy ma talán a legtávolabb áll a bolsevizmustól. Ausztria és Németország ugyancsak példák erre.

Nagy Endre dr. úr felhozta a kötélkereskedő példáját. Az, aki eladta a kötelet és nem készített újat, hanem vett és a vásárolt kötelet adta újra el, tényleg nem volt másra való, csak arra, hogy felakassza magát. Termeljen és nem fog idejutni.

Mint a legfontosabbra, kénytelen vagyok reflektálni arra, amit a mélyen tisztelt elnök úr mondott. Azt mondta, hogy szeretné látni azt a kormányt, amely még abban az esetben is, ha a parlament követelné, megcsinálná itt az inflációt. Én szeretném látni azt, amelyik nem csinálja meg. Hiszen az előbbi eset már nem is lenne parlamentarizmus, hanem diktatura, akkor pedig a kormánynak le kell mondania és távoznia kell. A parlament mindent tehet, csak talán éppen fiúból leányt és leányból fiút nem tud csinálni. A parlament akaratának megtagadása nyílt felugása a parlamentáris rendszernek. Ma még legalább ennek a rendszernek a látszatában benne vagyunk és ha olyan többség alakul ki, amely a kormánytól az inflációt követeli, úgy vagy teljesítenie kell a kormánynak a követelést, vagy le kell mondania. Azt mondta az elnök úr, hogy nemzetközi szerződések védik a lej stabilizálását. A nemzetközi szerződések nagyon tiszteletreméltó szép dolgok, de van egy közös hibájuk. Nincs szankciójuk, amint a háború alatt és után bekövetkezett események bizonyítják. Hiszen voltak szerződések, amelyeket nem tartottak be, sőt szembe fordultak azokkal. Az egész felfogásomat, határozati javaslatomat gazdasági alapon, gazdasági indokokkal támasztottam alá. Nem hivatkozom politikai, különösen nagy taktikai előnyeire, mert ezek amugy is mutatkoznak. Egyébként nekem, mint a mindenkori kormány mindenkori éles ellenzékének az az álláspontom, hogy a kormányt nehéz helyzetbe jutassam. Ezzel szemben sem lehetek így kiméletes.

Dacára annak, hogy teljes mértékben meg vagyok győződve álláspontom helyességéről akkor is, ha azt látom, hogy a felszólalók kivétel nélkül az ellen voltak, álláspontomat

fentartom. Meg vagyok győződve nemcsak a helyességéről, hanem annak érvényesíthetőségéről is. Látom, hogy a stabilizációs kölcsön után is a helyzet napról-napra romlik. Ma rosszabb, mint tegnap és holnap még rosszabb lesz. Aki itten javítani akar, annak erőteljes kézzel kell hozzányulnia a viszonyokhoz, ki kell ragadni a gazdasági életet a mostani kislódásokból.

Kriván ügyvéd úr azt mondotta, hogy a rossz lejes kölcsönt most az illetőnek jó lejjel kell visszafizetni. Azt hiszem, hogy ebben van valami tévedés. Igaz, hogy a lej akkor 350 volt, és most 168, de ebből nem szabad azt a következtetést levonni, hogy akkor rossz volt és ma jó. A mai lej állítólagos jósága csak látszólagos. Itt belső romlás van. A lejnél olyan belső romlás következett be, amelyet a külföld nem támogathat és amely annál veszedelmesebb, mert valósággal rothadásszerű színe van. A lej romlásáról felhozom azt, hogy ime napról-napra kevesebb adóalanyra számíthat az ország. Mindennap történnek fizetéseképtelenségek és ezek nem fognak több adót fizetni. Nincs fogyasztás. A fogyasztási adóból félannyi jövedelem sem folyt be, mint tavaly. Sem a fogyasztási, sem az egyenes adókból nem folyik be állami jövedelem. Az Elnök úr olyan kormányra gondol, amely ellenáll a parlament nyomásának. Szeretném látni azt a pénzügyminisztert, aki ilyen viszonyok között kiegyensúlyozott költségvetést tud csinálni, helyesebben, ha meg tudja csinálni, nem tarthatja be, mert a jövedelmek nem folynak be és a következő évben odajut, hogy semmiféle kötelezettségének nem tud eleget tenni és a lej zuhanásszerű romlásának teszi ki magát. Ez az, amit nem volna szabad bevárni, hogy tudniillik tervszerűség nélkül, kényszerből következzenek be, hanem meg kellene csinálni öntudatosan, előrelátóan és akkor azután van mód és alkalom, hogy megnyissák a termelés, a forgalom, a fogyasztás és az export zsilipjeit. De az a politika, amely most uralja az egész ország gazdasági életét, nem fog kivezetni a hinárból és a kérdés csupán az hogy az általam fölemlített lépést idejében csinálják-e meg, vagy pedig elkésve, mert, ha idejében, úgy feltarthatjuk a bolsevizmust, ha meg elkésve, akkor a bolsevizmus fogja ezt megcsinálni.

A szakosztály elfogadja az előadói javaslatot, Desbordes Ernő fenntartott külön véleményével szemben, a Hexner Béla és Kovács Árpád kiegészítéseivel.